

Тема. Музична драматургія образів мужності, радості, романтизму.

Мета. Визначити, у чому полягають особливості композиції музичного твору, принципи драматичного розвитку, експозиції. Поглибити знання учнів про творчість М. Глінки. Розвивати вміння інтерпретувати й аналізувати музичні образи симфонічної музики (увертюри). Формувати виконавські навички. Виховувати ціннісне ставлення до симфонічної музики, інтерес до творчості М. Глінки, музично-естетичний смак учнів.

Музичний та візуальний матеріал: М. Глінка. Увертюра до опери «Руслан і Людмила» (слухання); Г.Струве. «Шкільний корабель» (розучування); І. Рєпін. Михайло Іванович Глінка в період написання опери «Руслан і Людмила» (сприйм.).

Тип уроку: урок поглиблення теми.

Обладнання: музичні інструменти(баян, акордеон,фортепіано), магнітофон
ХІД УРОКУ

1. Організаційний етап уроку.

Вхід учнів до класу (кабінету) під звучання увертюри до опери «Руслан і Людмила» М. Глінки.

Музичне вітання.

2. Актуалізація музичних вражень, опорних знань учнів.

Ігри «На музичній хвилі», «Музичний оглядач».

У ході ігор учні пригадують свої музичні враження, уявляючи себе на певній «музичній хвилі», та розповідають про музику, музичні новини, виступаючи в ролі «музичного оглядача».

Відповіді можна доповнювати ілюстрацією музичних творів.

Виконання пісні за бажанням учнів.

3. Мотивація навчальної діяльності учнів.

У першому семестрі ви познайомилися з музичними творами різних жанрів і стилів, музичними образами, які відображають життя й картини природи.

— Згадайте палітру цих образів. Які образи ви запам'ятали?

Тема другого семестру — «Композиція музичного твору» —

продовжує розмову про образний зміст музики, але зосереджується на такому ключовому понятті, як «музична драматургія», тобто на принципі втілення задуму композитора в різноманітних музичних формах.

Звернімося до словника

Композиція (від лат. *compositio* — складання, створення) — це будова художнього твору, обумовлена його змістом, характером і призначенням.

— Які музичні твори, що містять кілька різнохарактерних творів, ви можете згадати?

Це можуть бути відомі з початкових класів твори: «Весела. Сумна» Л. Бетховена, «Зайчик дражнить ведмедика» Д. Кабалевського.

— Які музичні твори ви можете навести як приклади?

4. Слухання увертюри до опери «Руслан і Людмила».

а) Що вам відомо про Михайла Івановича Глінку та його творчість? Які симфонічні, вокальні твори композитора ви можете пригадати?

Організація роботи в групах, у ході якої учні згадують музичні твори композитора, основні факти його життя. У разі необхідності вчитель демонструє фрагменти музичних творів, що вивчалися раніше: симфонічні твори — «Арагонська хота», вокальні — «Попутна пісня», «Я мить чудову пам'ятаю».

б) Бесіда-діалог «учитель — учні».

Михайло Іванович Глінка увійшов в історію музичного мистецтва як засновник російської класичної музики.

— Згадайте факти з його життя і найкращі зі знайомих вам творів.

Учні-музикознавці можуть зачитувати окремі цікаві факти творчого шляху композитора.

Постановки опер «*Іван Сусанін*» («Життя за царя») (27 листопада 1836 року) та «*Руслан і Людмила*» (27 листопада 1842 року) — це визначні історичні дати в житті російського й світового мистецтва. Вони заклали підґрунтя для розвитку національної оперної класики, а хореографічні сцени, що містяться в них, відкрили шлях для розвитку російського балету. Нові найцінніші сторінки вписали в російську музику його симфонічні увертюри, романси й камерно-інструментальні твори.

Сьогодні ми познайомимось із фрагментом опери «*Руслан і Людмила*» — увертюрою до опери.

Опера «*Руслан і Людмила*» — це великий епічний твір, що оспівує героїзм, шляхетність почуттів, вірність коханню й засуджує боягузтво, підступність, зло. Головна думка, яка проходить крізь увесь твір, — *перемога світла над темрявою, добра над злом*.

Перша постановка опери відбулася в Петербурзі в 1842 році.

— Розгляньте репродукцію картини художника Іллі Рєпіна, який відтворив мить роботи композитора над створенням опери «Руслан і Людмила».

Відбувається демонстрація картини й коротка бесіда за її змістом.

Проходить демонстрація учням книги-поєми О. Пушкіна, його портрета.

Напевно, ви вже готові до знайомства з музикою цієї опери.

Нагадаю ще раз, що на нашому уроці прозвучить експозиція увертюри до опери. Що означають ці поняття?

Звернімося до словничка

Увертюра — це музичний вступ до опери, балету, кінофільму тощо.

Експозиція — це перша частина музичного твору (симфонії, увертюри, сонати), у якій викладено основні теми.

— Спробуйте під час слухання прослідкувати за характером основних тем. Початок кожної теми відзначте підняттям руки.

в) Слухання експозиції увертюри.

г) Аналіз-інтерпретація музики увертюри.

— Яке враження справила на вас ця музика?

— Який характер її основних тем?

— Скільки тем прозвучало?

Таким чином, в експозиції ми знайомилися з провідними образами опери. Перша (головна) тема — це образ світла, радості, богатирської відваги. Вона асоціюється з образом Руслана.

Демонстрація головної теми.

— Які інструменти виконують головну тему?

Стрімка мелодія скрипок, яка ніби злітає, підводить до головної теми експозиції — енергійної, наполегливої. Вона пов'язана з образом героя опери — хороброго Руслана, її ми зустрічаємо й у фінальному хорі. Невпинна життєрадісність цієї теми захоплює й підкорює все навколо.

— Що характерно для побічної теми?

Демонстрація побічної теми

Дуже швидко

Виконання теми з опорою на нотний запис як вокаліз.

Далі на фоні м'якого оркестрового супроводу звучить чудова лірична мелодія(побічна тема), пов'язана з образом Людмили. Оксамитове, ніжно-соковите звучання віолончелей (саме їм доручене виконання теми) якнайкраще виражає романтичні почуття Руслана, його тугу за Людмилою. Цю мелодію взято з арії Руслана, що звучить у другій дії опери.

— Як взаємодіють між собою основні теми? Ці образи є конфліктними чи контрастними?

— Якими словами ви виразили б загальне враження від експозиції увертюри?

— Як ви розумієте висловлювання композитора М. Глінки про увертюру: «Вона летить на всіх вітрилах»?

5. Розучування пісні «Шкільний корабель» композитора Г. Струве на слова К. Ібріяєва.

а) Короткі відомості про композитора.

Георгій Олександрович Струве (1932—2004) — учень композитора Дмитра Борисовича Кабалевського. Усе своє життя присвятив музиці, хоровому мистецтву, дітям.

б) Історія створення пісні «Шкільний корабель».

Якось улітку, коли хоровий колектив Г. Струве відпочивав у дитячому таборі на березі Волги, композитор і поет Костянтин Ібріяєв отримали замовлення на написання дитячої пісні до початку навчального року.

Широка ріка, кораблі, які пропливали по ній, надихнули митців на створення пісні. Автор тексту писав: «Важко, дуже важко простежити, як виникає поетичний образ. Але в даному випадку цей складний процес був просто зримим... Школа — це корабель, що біжить у далечінь,— ось головний наскрізний образ пісні».

в) Гра «Композитор».

Уявіть, що ви — композитори, і вам замовили написати пісню на текст поета К. Ібріяєва:

Кожен рік ми входим, звісно,

В клас новий, як в новий порт,

Наші мрії, нашу пісню,

Як зажди берем на борт.

— Якою буде ваша мелодія?

- Порівняйте свій варіант із піснею композитора Г. Струве.
- г) Слухання пісні «Шкільний корабель»-.
- Про що йдеться у цій пісні?
- Який її характер?
- Які почуття вона викликає?
- У чому полягають особливості композиції (будови) пісні?

г) Розучування першого куплету і приспіву пісні.

При розучуванні заспіву слід спиратись на нотний запис (акцент на ритм, рух мелодії, наявні стрибки, розмір вальсу). При розучуванні приспіву більшу увагу слід приділяти роботі нижнім голосом (якщо клас володіє навичками двоголосного співу).

6. Повторення пісень.

- Які лісні на шкільну тему ви можете пригадати й виконати?

Виконання пісень шкільної тематики (за бажанням учнів).

7. Підсумок уроку.

- Яке враження справила на вас музика уроку?
- Чи була вона для вас несподіваним відкриттям?
- У яких кольорах ви її бачите?
- Чому увертюру до опери «Руслан і Людмила» вважають «конспектом» опери?
- Як ви розумієте назву «експозиція увертюри»? :
- Яке ваше враження від пісні «Шкільний корабель»?

Оцінювання музично-творчої діяльності учнів на уроці.

8. Домашнє завдання.

Слухати музику на власний вибір. Визначити особливості її музичних образів. Відобразити свої музичні враження від уроку, музичні образи за допомогою засобів улюбленого мистецтва.

9. Вихід учнів із класу (кабінету) під звучання пісні «Шкільний корабель» Г. Струве.